

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1943-12-12, iš Štuthofo - į Vilnių

Stutthof, d. 12 Dezember 1943

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Stutthof, d. 12 Dezember 1943

Vanduk, mano miela! Du bekommst nicht alle meine Briefe. Der Brief v. 5. 12. 43 wird Dich auch nicht erreichen. Am 4. 12. 43 kam von Dir kein Brief. A. 11-12 kam ein Brief von 26-XI. Dein eingeschriebener Brief mit Dokumenten kam zu mir nicht: ich vermute, wer die Dokumenten genommen hat. Also, ich habe Pech mit den Briefen. Aber, Vanduk, ich fühle Dich, ich weiss, was denkst Du, ich bin immer bei Dir! Mein Herz zerbricht sich von Kummern um Dich mit Dalia, ich bin verzweifelt, dass ich Dir reel nichts helfen kann. Ich kann nur denken immer u. immer für Ihnen. Du sollst mich fühlen, Vanduk! Deine Entscheidungen werden unsere gemeinsame, - so reel, so lebendig fühle ich Euch. Das Denken für Euch u. Leiden mit Euch - das ist das einzige Inhalt meines Häftlings Lebens. Wenn wusste ich, dass Du mit Dalia zu Weihnachten ein bischen Freude haben werden, wäre ich glücklich. Tröste Dalia, wie Du kannst, tröste Dich selbst - nur nicht traurig sein! Über mich selbst habe ich wenig zu berichten. In vorletzten Woche bekam ich 2 Päckchen (1 - Strümpfe, 2 - mit Brot u. s. w.), in letzten - 1 Päckchen (mit Kuchen). Meine Tagen sind unendlich grau u. sinnlos. Den Stand meiner Gesundheit weisst Du ganz genau, dazu kann ich nur hinzufügen, dass ich ein Häftling im Lager Stutthof bin. Du hast mir schon alle Päckchen, Schachtel u. Säckchen zugeschickt, - mehr hast Du selbst nichts. Schicke mir nicht so viel, - mein sinnloser Dasein ist nicht wert so viel Kummern. Es wäre gut, wenn könntest Du besorgen Tabak u. Deine Kaffeemischung. Nur die Paketen gehen jetzt sehr langsam. Ich bin sehr traurig wegen den Vater, jetzt konnte ich ihm sehr nützlich sein für die Wirtschaftsführung, aber das blinde Schicksal hat mich in Stutthof eingepackt! Es ist mir so schwer Dir offizielle Briefe zu schreiben. Also, die Weihnachten kommen - mein Gott! Seien Sie gesegnet, seien mutig! Zu Weihnachten werde ich noch stärken an Euch denken, - mit meinem inneren Sehen werde ich sehen, was machen Sie, wie sitzen, was sprechen. Von langem Schweigen es entwickelte in mich das innere Sehen u. Hören, die keine Wänden u. Grenzen kennen. Schicke mir meine kräftigere Brille. Ich werde mein Geist anstrengen, dass Dalia d. Erfolg im Konzerte hätte. Küsse von mir unsere lieben lieben Dalia - sei sie gesegnet! Mögen Sie bischen Freude zu Weihnachten haben! Sei gesegnet, Vanduk!

Dein Balys

P. S. Ich habe Dir schon längst geschrieben, dass den blauen Pullover schon längst bekommen habe.
[1r] // [1v] //

Prof. dr. Balys Sruoga
Stovykla Stutthof prie Danzigo
Blokas XI

Stutthof, 1943 [m.] gruodžio 12 d.

Vanduk, mano miela! Tu gauni ne visus mano laiškus. Laiškas, rašytas 1943. 12. 5, Tavęs taip pat nepasieks. 1943. 12. 4 laiškas nuo Tavęs neatėjo. 12-11 gavau laišką, rašytą XI-26. Tavo registruotas laiškas su dokumentais pas mane neatėjo: aš numanau, kas paėmė dokumentus [1]. Taigi, nesiseka man su laiškais. Bet, Vanduk, aš jaučiu Tave, aš žinau, ką Tu galvoji, aš visuomet su Tavim! Mano širdis plyšta iš sielvarto dėl Tavęs ir Dalios, esu nusiminęs, kad tikrai niekuo Tau negaliu padėti. Aš galiu tik nuolatos galvoti apie Jus. Tu turi mane jausti, Vanduk! Tavo sprendimai bus mūsų bendri, – taip realiai, taip gyvai aš Jus jaučiu. Galvojimas apie Jus ir kentėjimas kartu su Jumis – tai vienintelė mano kalinio gyvenimo prasmė. Jeigu aš žinočiau, kad Tu su Dalia per Kalėdas būsite nors truputį linksmos, jausčiausi laimingas. Paguosk Dalią, kaip tik Tu gali, paguosk save pačią – tik nereikia liūdėti! Apie save mažai ką turiu papasakoti. Priešpaskutinę savaitę gavau du siuntinėlius (1 – su kojineimis, 2 – su duona ir t. t.), paskutinę – 1 siuntinėlį (su pyragu) [2]. Mano dienos pilkos ir beprasmės. Apie mano sveikatos būklę Tu žinai gana tiksliai, be to, galiu tik pridurti, kad esu kalinys Stutthofio lageryje. Tu man jau atsiuntei visus paketėlius, dėžutes ir maišelius, – daugiau Tu pati nieko nebeturi. Nesiušk man tiek daug, – mano beprasmiškas gyvenimas nevertas tiek rūpesčių. Būtų gerai, jei galėtum parūpinti tabako ir Tavojo kavos mišinio. Tik siuntiniai eina dabar labai lėtai. Man labai liūdna dėl tėvo, dabar aš galėčiau būti jam labai naudingas ūkyje, bet aklas likimas uždarė mane Stutthofe! Man taip sunku rašyti Tau oficialius laiškus. Taigi, Kalėdos artėja – Dieve mano! Būkit palaimintos, būkit drąsios! Per Kalėdas aš dar labiau galvosiu apie Jus, – vidiniu regėjimu matysiu, ką Jūs veikiat, kaip sėdit, ką kalbat. Nuo ilgo tylėjimo manyje susiformavo vidinis regėjimas ir klausas, kuriems nėra jokių sienų ir ribų. Atsiušk man stipresnius akinius. Aš įtempisiu savo dvasios jėgas, kad Daliai pasisektų koncerte. Pabučiuok nuo manęs mūsų mielą mielą Dalią – palaimink ją! Kad per Kalėdas truputį pasidžiaugtumėt! Būk palaiminta, Vanduk! [3]

Tavo Balys

P. S. Aš Tau anksčiau rašiau, kad mėlynąjį megztinį jau seniai gavau. [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] „Bene paskutiniame laiške į Vilnių Balys prašė mamos gauti iš Vilniaus komisaro Hingsto raštą, liudijantį, kad jis niekuo nekaltas, ir notaro patvirtintą šį raštą jam atsiųsti. Mama tai padarė:“ (Dalia Sruogaitė, *Atminties archeologija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, p. 69)

„Jautėsi, kad režimas Stutthofe kiek paio... Nustebusi dėl tos misijos, bet, pasitarusi su Mykolaičiu [greičiausiai su Vytautu – D. S.] ir kitais draugais, padrąsinta galvoje, kad Hingsto ir gestapo viršininko santykiai blogi, nuėjau. Nuostabiai mandagiai Hingstas man tokį raštą davė. Patvirtintą notaro, nusiunčiau jį Baliui, bet jis negavo (Vandos Sruogienės liudijimas, in: *Ibid.*)“. Christiano Hanso Hingsto išduotą dokumentą galėjo sulaikyti Lietuvos gestapo viršininkas Karlas Jägeris. Dokumento originalą greičiausiai išėmė Stutthofe lagerio vyriausiasis cenzorius Arthur Platz (Pingvinas).

Vandos Sruogienės ir Christiano Hanso Hingsto raštų turinys:

„Abschrift. An den Herrn Gebietskommissar Wilna-Stadt in Wilna. Gesuch. Der Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, Direktor des II Wilnaer Gymnasiums, wohn. Wilna, Tauras Str. 21, Wohn. 3. Am 16 Maerz 1943 wurde mein Ehegatte Universitätsprofessor Dr. Balys Sruoga von der Sicherheitspolizei und des SD Wilna festgenommen und nach Deutschland ausgewiesen. Anlaesslich des 22 Juni, dem 2 Yahrestag der Befreiung Litauens vom bolschewisteschen Joche durch die Deutsche Wehrmacht, wurde er amnestiert 2 Zt. befindet er sich in einem Lager in Stutthof, bei Danzig. Sie, Herr Gebietskommissar, als Vertreter der Deutschen Reichsregierung, haben immer bestes Verstaendnis fuer unsere Belange gezeigt. Wie es mir bekannt ist, ist mein Ehegatte nicht auf Ihre Veranlassung nach Deutschland gebracht worden. Da ich der Meinung bin, dass Sie, Herr Gebietskommissar, auch jetzt keine Bedenken gegen die Anwesenheit meines Mannes in Wilna hegen, bitte ich Sie hoefl. um eine diesbeziegliche Bescheinigung. Wilna, den II. 10. 1943. Hochachtungsvoll.

Der Gebietskommissar der Stadt Wilna H/K Wilna, den 18. Okt. 1943. Bescheinigung. Der Gesuchstellerin, Frau Vanda Daugirdaitė-Sruoga bescheinige ich auf Wunsch, dass politische und anderweitige Bedenken gegen die Ruckkehr ihres Mannes in Wilna hier nicht bestehen. Wilna, dem 19. 10. 1943. Register Nr. 6822.

Ich, Vincas Iešmantas, Notar in Wilna, mit dem Buro in Wilna, Putwysstr. 8, hiermit, auf das Ersuchen des Frau Vanda Sruogienė bescheinige, dass die Abschrift mit dem Originale ubereinstimmt, in welcher keine Verbesserungen und keine Zuschriften bemerkt wurden. Notar: V. Iešmantas. Dienstsiegel. Wilna, am 5. 4. 1944. Register Nr. 1825. Vorstehende Abschrift stimmt mit der mit vorliegenden Urschrift Wort und Ziffernmaessig vollkommen ueberein. Vincas Iešmantas, Notar in Wilna.“

[„Kopija. Ponui Vilniaus miesto komisarui Vilniuje. Prašymas. Vanda Daugirdaitė-Sruogienė, Vilniaus II gimnazijos direktorė, gyvenanti Vilniuje, Tauro gatvės 21 namo 3 bute. 1943 m. kovo 16 d. mano vyras, Universiteto profesorius dr. Balys Sruoga Saugumo policijos ir Vilniaus SD suimtas ir deportuotas į Vokietiją. Birželio 22 d., minint 2-ąsias Vokietijos Vermachto išvadavimo iš bolševikų jungo metines, jam buvo suteikta amnestija, dabar jis yra Stutthofe lageryje prie Dancigo. Jūs, pone Vilniaus komisare, kaip Vokietijos Reicho valdžios atstovas, visada geriausiai supratote mūsų rūpesčius. Kaip žinau, mano vyras į Vokietiją buvo atvežtas ne jūsų iniciatyva. Kadangi aš manau, kad jūs, pone Vilniaus komisare, neprieštaraujate, kad mano vyras būtų Vilniuje, prašau Jūsų atitinkamo pažymėjimo. Vilnius, 1943 m. spalio mėn. 2 d. Pagarbiai. Vilniaus miesto komisaras, 1943 m. spalio mėn. 18 d. Pažymėjimas. Pareiškėjai poniai Vandai Daugirdaitei-Sruogienei paprašius galiu patvirtinti, kad politinių ar kitokių prieštaravimų dėl vyro grįžimo į Vilnių nėra. Vilnius, 1943. 10. 19. Registro Nr. 6822.

Aš, Vincas Iešmantas, notaras Vilniuje, turintis kontorą Vilniuje, Putvinskio gatvė 8, šiuo Vandos Sruogienės prašymu patvirtinu, kad kopija sutampa su originalu, kuriame nėra jokių pataisymų ar papildymų. Notaras: V. Iešmantas. Oficialus antspaudas. Vilnius, 1944-04-05. Registro Nr. 1825. Ši kopija visiškai atitinka originalų tekstą. Vincas Iešmantas, notaras Vilniuje“] (Vanda Sruogienė, „Hingsto rašto kopija“, 1944-05-04, [pasirašytas mašinraštis], in: BLKMČ BS).

- [2] Baliui Sruogai lapkričio mėn. išsiųsti šie siuntiniai: 7 d. Vanda Sruogienė iš Būgių išsiuntė 1/2 [kg.] siuntinį, kuris buvo „gautas“ („50. 1 pora kojinių, ilgų, sportinių, ir 2 obuoliukai“); 8 d. Vanda Sruogienė iš Būgių išsiuntė dar vieną 1/2 [kg.] siuntinį, kuris neaišku, ar buvo gautas („51. Grietinėlės, saldainiai, lašiniukai“); 12 d. Vanda Sruogienė išsiuntė 2 [kg.] siuntinį, kuris neaišku, ar buvo gautas, patvirtinta tik, kad „laiško nebuvo“ („52. Kelinės ilgos, 1/4 kg. sviesto, 1/4 kg. lašinių, 8 česnakai, serbentų sunka, cukraus 1/4 kg.“); 17 d. Vanda Sruogienė išsiuntė 3 [kg.] siuntinį, kuris buvo „gautas“ („53. Duonos 1 1/4 [kg.], sviesto 1/4 [kg.], 4 dėž. papirosų, 1/4 lit. kmyninės, 1/2 [kg.] sūrio, 4 svogūnai, rankšluostis lininis su raidėmis V. S., 1/2 [kg.] sūrio su kmynais“); 19 d. Vanda Sruogienė išsiuntė 1 kg. siuntinį, kuris buvo „gautas“ („54. Pyragaitis su aguonomis 1/2 kg., lašinių 1/2 kg., tabakas blėkinėje dėžutėje iš Borutos“) („Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, žr. „Balys Sruoga, „Biografija, 1943–1945, Stutthof“, in: BLKMČ BS).
- [3] „Jo kupini geros vilties laišškai mus ramino...“ (Vanda Sruogienė, „Suėmimas“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 358).